„Čest a reputace tohoto státu“

Nizozemská republika na fóru dvorské veřejnosti v polovině 17. století

IRENA KOZMANOVÁ

V nizozemském historickém velko filmu *Michiel de Ruyter* (2015) vystupuje velký penzionář Johan de Witt s plamennou programovou řečí ke shromážděným generálním stavům a formuluje přitom zásadní obraz nepřitele – Spojené provincie jsou ohrožovány „nepřejícími zahraničními králi“, a proto se musí semknout a bránit svoji svobodu.¹ Vzhledem k tomu, že řeč je zasazena do roku 1653 (po bitvě u Ter Heijde), kdy Nizozemí bylo sice ve válce s Anglií, ta ovšem tou dobou žádného krále neměla a stejně tak žádný další korunovaný panovník aktuálně nepomýšlel na to, aby Spojené nizozemské provincie ohrožoval, nelze tuto zkratku nizozemských tvůrců *public history* interpretovat jinak než jako významnou součást historické vzpomínkové kultury. Minimálně ve veřejně historickém obrazu má nizozemský raně novověký republikanismus a jeho zahraniční politika tedy výrazně protimonarchický osten.²

Tento článek se zabývá otázkou, do jaké míry výše načrtnutý protimonarchický obraz odpovídal skutečnému

chování Republiky navenek – tam, kde adresátem nebylo domácí publikum, ale zahraniční partneři. Jak se Spojené provincie integrovaly do společnosti evropských monarchů a jejich komunikačních zvyklostí, které byly velmi monarchicky definovány? Nizozemská republika, jako pozdně přichodící člen do této společnosti a zároveň člen disponující mimořádně neobvyklým státním zřízením, se proto nacházela pod značným legitimizačním tlakem. První část článku si klade otázku, jak na tento tlak Republika reagovala. Snažila se o „revoluční“ přístupy – zavádění inovací a ovlivnění systému v republikánském duchu, nebo se naopak orientovala na konzervativní přístup – důslednou snahu o přijetí způsobů komunikace pro tuto společnost charakteristických a o zvyšování své reputace v rámci stávajícího systému kritérií? Druhá část se pak soustředí na dva konkrétní případy (časově spadající do období 1646–1651, tedy období „kolem“ pomyslného mezníku 1648, spojovaného tradičně se získáním suverenity), v kterých Republika

¹ Srov. rozbor historické věrnosti filmu v rozhovoru s historikem Lucem Panhuysenem v deníku Trouw. Joris BELGERS, *Michiel de Ruyter: de Louis van Gaal van zijn tijd*, Trouw. De Verdiepig, 26. 1. 2015.

² K obrazu nizozemského „zlatého století“ v populární kultuře srov. Paul KNEVEL – Jouke TURPIJN, *‘Dat is wel eens anders geweest!’ Geschiedenis op de Nederlandse televisie*, BMGN – Low Countries Historical Review 130, 2015, s. 87–106, zde s. 95–101.

vyslala vůči zahraniční dvorské veřejnosti na první pohled velmi nepovedený signál. Článek se na základě pohledu do záklisí formování zahraniční a ceremoniální politiky v generálních stavech snaží zodpovědět otázku, zda se tak stalo z nevědomosti a nekompetence – jak se z pohledu ze zahraničí mohlo jevit – nebo naopak záměrně a uvědomovaně, tedy zda pro tuto zdánlivě nepovedenou komunikaci v rámci dvorské veřejnosti existuje jiné vysvětlení. Cílem příspěvku je tak přispět k odpovědi na otázku, nakolik nizozemská republika rozuměla systému komunikace dvorské veřejnosti a jak byla či nebyla schopná nakládat s komunikačními prostředky typickými pro tuto společnost.

Zároveň se práce snaží ukázat výhody zapojení znalostí o vnitropolitickém systému pro interpretaci chování Spojených provincií na mezinárodním fóru. Právě u interpretace nizozemského vystupování vůči zahraničí představuje tradiční snaha historiografie vybírat si mezi primátem vnitřní a vnější politiky zásadní problém. U složitého politického systému, jako byla nizozemská republika, přitom ještě více než u ostatních aktérů nabývá na důležitosti otázka, kdo vlastně principy vystupování navenek formuloval, jak o zahraniční politice bylo rozhodováno a jak probíhala dělba práce pro praktickou realizaci stanovených úkolů.

Tento důraz na čtení zahraničně politického chování současně s vnitropolitickou konstelací a povědomím o fungování nizozemského politického systému přitom není samoúčelný, ale kopíruje do značné míry proces, který prodělávali doboví partneři nizozemské republiky, když se s ní pokoušeli komunikovat, respektive ovlivnit její chování.³ Tradiční mechanismy diplomatické komunikace, ale například i neformální praktiky typu úplatky nebo vytváření klientelních sítí, často selhávaly, pokud nebyly spojeny s precizní znalostí poměrů v Haagu, nizozemského politického systému, chodu jednotlivých orgánů, relevantních argumentů, precedentů a adres. Při historiografickém vyhodnocování těchto pokusů s Republikou komunikovat proto není klíčové se ptát po skutečném stavu, ale právě po vnímání jednotlivých aktérů navzájem – jak Republiku vnímali, interpretovali, dezinterpretovali a jaké jim ona sama k tomu dávala signály.

Jednou z klíčových proměnných při „čtení“ nizozemského politického systému bylo postavení místodržitele – voleného funkcionáře jednotlivých provincií s řadou vojenských a politických funkcí, který ve většině provincií pocházel z oranžsko-nasavské dynastie a postupně získal i řadu „centrálních“ pravomocí.⁴ Z pohledu zahraničních partnerů, především z řad zástupců dynastické Evropy, představoval

³ Srov. Michael ROHRSCHEIDER, *Die beargwohnte Republik. Die politische Kultur der Vereinigten Niederlande in den Gesandtschaftsberichten des französischen Diplomaten Abel Servien (1647)*, in: Maria-Elisabeth Brunert – Maximilian Lanzinner (edd.), *Diplomatie, Medien, Rezeption*. Aus der editorischen Arbeit an den *Acta Pacis Westphalicae*, Münster 2010, s. 183–209.

⁴ Srov. Olaf MÖRKE, *‘Stadtholder’ oder ‘Staetholder’? Die Funktion des Hauses Oranien und seines Hofes in der politischen Kultur der Republik der Vereinigten Niederlande im 17. Jahrhundert*, Münster 1997.

místodržitel – se svou výlučnou pozicí v rámci Republiky i navenek, danou především vojenskými úspěchy a později i rozvojem dynastické a reprezentační politiky – zdánlivě srozumitelný prvek, a tudíž logický první kontaktní bod. Stejně tak historiografie, vnímavá po kulturním obratu právě vůči prvkům komunikace v rámci evropské dvorské veřejnosti, se při hodnocení vystupování Nizozemí navenek soustředí často na Oranžské.⁵ V obou případech – dobových partnerů i pozdější historiografie – to ale mohlo vést k „vypadnutí“ důležité části nizozemského systému z perspektivy, a tudíž k nedorozuměním a dezinterpretacím. V rámci tohoto příspěvku se proto soustředí pozornost právě na tu část nizozemského politického spektra, která tradičně z analýz vystupování Nizozemí na fóru dvorské veřejnosti a diplomacie vypadá, a sice na generální stavy.⁶ Ať byly postavení místodržitele a jeho neformální moc jakkoli silné, byly to

generální stavy – a formou schvalovacího práva jednotlivé provincie – kdo byl zodpovědný za formulaci oficiální zahraniční politiky a konkrétní provedení jednotlivých zahraničně politických kroků.⁷ Článek tedy sleduje právě tuto opomíjenou, „republikánskou“ část nizozemského politického spektra a její vystupování na fóru evropské dvorské veřejnosti a zajímá se, jak generální stavy zacházely s pravidly komunikace, které v ní platily a zda se je snažily respektovat, nebo naopak měnit.

Nizozemská republika je v bádání o diplomatických dějinách raného novověku z perspektivy tzv. nových diplomatických dějin či kulturních dějin diplomacie poněkud podreprezentována.⁸ Jako základní omezení se ukazuje skutečnost, že nizozemská akta nejsou zahrnuta do projektu *Acta Pacis Westphalicae (APW)*,⁹ v jehož rámci jsou vydávány a analyzovány prameny k vestfálskému mírovému kongresu. Právě v souvislosti s tímto projektem formulovaly

-
- ⁵ Marika KEBLUSEK – Jori ZIJLMANS (edd.), *Vorstelijk Vertoon. Aan het hof van Frederik Hendrik en Amalia, Den Haag, Zwolle 1997*; Nadine AKKERMAN, *Courtly Rivals in the Hague. Elizabeth Stuart & Amalia von Solms*, Venlo 2014; Susan BROOMHALL – Jacqueline VAN GENT, *Dynastic Colonialism. Gender, materiality and the early modern house of Orange-Nassau*, London–New York 2016.
- ⁶ Z podobné perspektivy vychází Ida NIJENHUIS, *Republikanische Repräsentation? Ansehen und Rang in der zeremoniellen und diplomatischen Praxis der Generalstaaten im 17. Jahrhundert*, in: Tim Neu – Michael Sikora – Thomas Weller (edd.), *Zelebrieren und Verhandeln. Zur Praxis ständischer Institutionen im frühneuzeitlichen Europa*, Münster 2009, s. 145–160.
- ⁷ K roli provincií Ida NIJENHUIS – Joke ROELEVINK – Ronald SLUIJTER (edd.), *De leeuw met de zeven pijlen. Het gewest in het landelijk bestuur*, Den Haag 2010.
- ⁸ Barbara STOLLBERG-RILINGER (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen?*, Berlin 2005; Ursula LEHMKUHL, *Diplomatiegeschichte als internationale Kulturgeschichte. Theoretische Ansätze und empirische Forschung zwischen Historischer Kulturwissenschaft und Soziologischen Institutionalismus*, Geschichte und Gesellschaft 27, 2001, s. 394–423; John WATKINS – Douglas BIOW (edd.), *Toward a New Diplomatic History*, Durham 2008 (= *The Journal of Medieval and Early Modern Studies* 38); Hillard von THIESSEN – Christian WINDLER (edd.), *Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*, Köln 2010.
- ⁹ Nejnověji (od 2014) srov. digitální verzi projektu: <http://apw.digitale-sammlungen.de/> [30.11.2016].

přidružené analytické práce zásadní metodologické otázky spojené s výzkumem raně novověké diplomacie.¹⁰ Nizozemský účastník kongresu tak z „hlavního proudu“ této nově formované tradice nových politických dějin do značné míry vypadává.¹¹ Stejně tak fokus tradice diplomatických dějin, které se zaměřují spíše na komunikaci katolických dvorů v první polovině 17. století, končí zpravidla na jižní hranici severonizozemské republiky, u Nizozemí jižního.¹²

Výzkum nizozemského vystupování směrem navenek je do značné míry poznamenán také tím, s čím byli konfrontováni již doboví aktéři, kteří s Republikou chtěli komunikovat nebo u ní něčeho dosáhnout – politický systém byl mimořádně složitý a nesrozumitelný často i pro samotné obyvatelé Spojeného Nizozemí,¹³ a o to složitější a nesrozumitelnější pro aktéry zvenčí. Právě osvojení si jeho eficientního čtení a zacházení s ním představovalo klíč k úspěšnému

¹⁰ Anuschka TISCHER, *Französische Diplomatie und Diplomaten auf dem Westfälischen Friedenskongress. Außenpolitik unter Richelieu und Mazarin*, Münster 1999; Maria-Elisabeth BRUNERT – Maximilian LANZINER (edd.), *Diplomatie, Rezeption. Aus der editorischen Arbeit an den Acta Pacis Westphalicae*, Münster 2010; Christoph KAMPMANN (ed.), *L'art de la paix. Kongresswesen und Friedensstiftung im Zeitalter des Westfälischen Friedens*, Münster 2011; Franz BOSBACH – Christoph KAMPMANN (edd.), *Konrad Reppgen, Dreißigjähriger Krieg und Westfälischer Friede. Studien und Quellen*, Paderborn 2015³.

¹¹ Základními pracemi tak dosud zůstávají Jan J. POELHEKKE, *De Vrede van Munster*, 's-Gravenhage 1948 k nizozemské účasti na vestfálském kongresu a Jan HERINGA, *De eer en hoogheid van de staat. Over de plaats der Verenigde Nederlanden in het diplomatieke leven van de zeventiende eeuw*, Groningen 1961 k postavení nizozemské republiky v rámci evropského diplomatického ceremoniálu.

¹² Nejnověji Luc DUERLOO – Malcolm SMUTS (edd.), *The Age of Rubens. Diplomacy, Dynastic Politics and the Visual Arts in Early Seventeenth-Century Europe*, Turnhout 2016. Vzhledem k tomu, že vztahy s Republikou až do vestfálského míru na oficiální úrovni vůbec neexistovaly, neboť diplomatické kontakty by znamenaly přiznání suverenity vzbouřeným poddaným španělského krále, byla vzájemná komunikace – která byla nutná zejména vzhledem k aktivnímu zapojení Republiky do války – omezena na neformální kontakty. Michael KAISER, *Generalstaatische Soldner und der Dreißigjährige Krieg. Eine übersehene Kriegspartei im Licht rheinischer Befunde*, in: Andreas Rutz (ed.), *Krieg und Kriegserfahrung im Westen des Reiches 1568–1714*, Göttingen 2016, s. 65–100. Není divu, že právě k rozvoji neformální diplomacie disponuje Nizozemí velmi silnou badatelskou tradicí. Srov. Hans COOLS – Marika KEBLUSEK – Badeloch NOLDUS (edd.), *Your Humble Servant. Agents in Early Modern Europe*, Hilversum 2006; Marika KEBLUSEK (ed.), *Double Agents. Cultural and Political Brokerage in Early Modern Europe*, Leiden 2011.

¹³ Arthur WESTSTEIJN, *Commercial republicanism in the Dutch Golden Age. The political thought of Johan & Pieter de la Court*, Leiden 2012 (= Studies in the history of political thought 7) mimo jiné vychází z perspektivy, že právě potřeba vysvětlit nový politický systém – který se navíc stále proměňoval – domácímu publiku, též za účelem dosažení identifikace s ním (nebo jeho konkrétní interpretací) bylo hlavním hnacím motorem dobové nizozemské politické teorie. Tuto tezi zajímavě doplňují ekonomičtí historikové, kteří se naopak zabývali otázkou, proč v oblasti nizozemského hospodářského zázraku 17. století naopak k produkci teoretické literatury téměř vůbec nedocházelo (o nizozemském hospodářství naopak psali pouze teoretikové ze zemí, které se Nizozemí snažily napodobit). Eric S. REINERT, *Emulating Success. Contemporary Views of the Dutch Economy before 1800*, in: Oscar Gelderblom (ed.), *The Political Economy of the Dutch Republic*, Farnham 2009. Zatímco v případě politického systému tedy byla pocítována potřeba tento systém vykládat a zejména legitimizovat, v případě ekonomického úspěchu, který podle všeho pod legitimizačním tlakem nestál a fungoval bezproblémově, k větší reflexi, a tedy odrazu v pramenech, nedocházelo.

dosažení svých cílů a poskytovalo teprve možnost pro efektivní rozhodování.

Efektivní cestou, jak tuto perspektivu do diplomatických dějin vnést, je nové čtení pramenů nizozemské institucionální proveniencce s otázkami, které diplomatické dějiny zajímají. Nizozemská republika byla charakteristická pokročilou byrokratickou kulturou a její decentrální charakter podporoval písemnou formu komunikace. Provincie bedlivě dbaly o svou informovanost a stejně tak intenzivní komunikace s orgány, jako byly Raad van State, Generaliteitsrekenkamer, jednotlivé admirality, obě zámořské společnosti (východoindická VOC a západoindická WIC společnost) nebo Hof van Holland se postaraly o písemnou „pozůstalost“ nebývalého rozsahu a především kontinuity – i díky multiplicitě je velká část pramenů dodnes dochována v souvislých řadách. Pro historiografické tázání je tato vícekolejnost a detailnost využitelná dvěma způsoby. Jednak umožňuje sledování konkrétní agendy v rámci kompletně doloženého delšího časového úseku a zároveň umožňuje zachytit její vývoj napříč jednotlivými „rovinami“ rozhodovacího procesu. Zároveň neustálá

potřeba opisování a kopírování – kromě toho, že vytvářela ideální podhoubí pro korupci a únik materiálů, které byly pro zahraniční partnery pochopitelně mimořádně atraktivním zdrojem získávání informací¹⁴ – umožňuje další vhled do vývoje konkrétních dokumentů tak, jak procházely jednotlivými úrovněmi nizozemského politického systému, zejména máme-li k dispozici i verze výsledné, tedy takové, které byly po dokončení procesu (pokud k němu došlo) odeslány do zahraničí.

V nizozemském případě se navíc otevírá ještě jedno významné fórum – veřejnost. Bylo běžné, že předmět jednání (včetně zahraničně politické agendy) pronikal mimo zasedací sál, díky rozsáhlému publikačnímu trhu byl okamžitě tištěn a intenzivně diskutován dobovou veřejností.¹⁵ Probíhala tak zde jakási obdoba toho, co je popsáno pro monarchickou dvorskou veřejnost s ohledem na její strukturální přeměnu vlivem knihtisku a trhu s tiskovinami, pouze s tím rozdílem, že obsahem této veřejné debaty nebyly dvorské slavnosti a jiná osobní interakce elit u dvora, ale předmět jednání generálních stavů.¹⁶

¹⁴ Guido DE BRUIN, *Geheimhouding en verraad. De geheimhouding van staatszaken ten tijde van de Republiek (1600–1750)*, Den Haag 1991; Paul KNEVEL, *Het Haagse bureau. Zeventiende-eeuwse ambtenaren tussen staatsbelang en eigenbelang*, Amsterdam 2001.

¹⁵ Femke DEEN – David ONNEKINK – Michel REINDERS (edd.), *Pamphlets and politics in the Dutch Republic*, Leiden – Boston 2011; Marita MATHIJSEN (ed.), *Boeken onder druk. Censuur en pers-onvrijheid in Nederland sinds de boekdrukkunst*, Amsterdam 2001; Marika KEBLUSEK, *Boeken in de hofstad. Haagse boekcultuur in de Gouden Eeuw*, Hilversum 1997.

¹⁶ Srov. Volker BAUER, *Strukturwandel der höfischen Öffentlichkeit. Zur Medialisierung des Hoflebens vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*, Zeitschrift für Historische Forschung 38, 2011, s. 585–620; Rudolf SCHLÖGL, *Anwesende und Abwesende. Grundriss für eine Gesellschaftsgeschichte der Frühen Neuzeit*, Konstanz–Paderborn 2014.

Stěžejním pramenem jsou zde zejména rezoluce generálních stavů. Generální stavy zasedaly šest dní v týdnu, v případě potřeby i v neděli, a jejich protokoly obsahují detailní informace ke každodennímu provozu nizozemské politiky. Velká pozornost je v nich věnována praktickým náležitostem při komunikaci se zahraničními subjekty – poskytování audiencí, pravidlům písemného styku, ceremoniálním detailům, výběru nizozemských zástupců k jednání. Významný zdroj informací zároveň představuje i samotný úřední chod generálních stavů – umožňuje sledovat docházku jednotlivých deputovaných, zastoupení a podíl provincií na rozhodování, roli „časování“ agendy pomocí rotujícího předsednictví nebo koordinace s obdobími zasedání provinciálních sněmů, otázky vnitřního ceremoniálu nebo personální složení komisí pro zpracování jednotlivých jednaných problematik.¹⁷

Právě tento úřední chod nizozemské republiky a potenciál, který nabízí pro aktuální otázky bádání raného novověku, se v poslední době znovu dostává do centra pozornosti historiografie, a to zejména

díky novým metodám zpřístupnění a analýzy pramenů úřední proveniencí a novým přístupům k jejich čtení. Na prvním místě je zde třeba zmínit ediční podnik *Resolutiën der Staten-Generaal 1626–1630*, který chronologicky navazuje na starší, papírové edice rezolucí generálních stavů. Významným rozdílem oproti nim je digitální formát s velkorysou nabídkou vyhledávacích a strukturujících funkcí.¹⁸ Zároveň v roce 2015 vyšla klíčová monografie k chodu generálních stavů a jejich archivu.¹⁹ Ke zvýšení zájmu o téma přispěly i práce zaměřené spíše na sociální dějiny, například kniha *Het Haagse Bureau* Paula Knevela, která přinesla klíčové informace k institucionálnímu chodu nizozemských politických orgánů „oklikou“ – tím, že se soustředila na profesní vrstvu písařů, nižšího úřednictva a řadových zaměstnanců kanceláří generálních stavů.²⁰ Znamená tak doplnění zásadní starší práce o zacházení s informacemi a jejich utajováním,²¹ ukazuje ale zároveň na konkrétních aktérech z řad prováděcího personálu, jak systém ve skutečnosti – nikoli pouze na papíře – fungoval.

.....

¹⁷ Článek vychází z kvalitativní analýzy vzorku „ordinaris“ (běžných) rezolucí generálních stavů z let 1646–1651. Nationaal Archief, Den Haag (dále HaNA), Staten-Generaal, 1.01.02, inv. č. 3206–3211 – Registr běžných rezolucí Generálních stavů, 1646–1651 (dále jen Rezoluce GS); inv. č. 4811 – Opis rezolucí Velkého shromáždění, 2. 4. – 21. 8. 1651; inv. č. 6085–6094 – Korespondence a písemnosti od panovníků a vyslanců, Německo, 1646–1651.

¹⁸ Ida J. A. NIJENHUIS a kol. (edd.), *Resolutiën Staten-Generaal 1626–1630*, <http://resources.huygens.knaw.nl/bsluitenstatengeneraal1576-1630/BesluitenStaten-generaal1626-1651> [30. 11. 2016].

¹⁹ Theo THOMASSEN, *Onderzoeksgids: Instrumenten van de macht. De Staten-Generaal en hun archieven 1576–1796*, Amsterdam 2015.

²⁰ Paul KNEVEL, *Het Haagse bureau. Zeventiende-eeuwse ambtenaren tussen staatsbelang en eigenbelang*, Amsterdam 2001.

²¹ Guido de BRUIN, *Geheimhouding en verraad. De geheimhouding van staatszaken ten tijde van de Republiek (1600–1750)*, Den Haag 1991.

Z pohledu diplomatických dějin v období kolem klíčových roků 1646, kdy Nizozemí nabylo de facto suverenity a uznání v mezinárodní společnosti, když bylo po dlouholetých vyjednáváních připuštěno na vestfálský mírový kongres, a to s vyslanci v hodnosti ambasadorů, dále 1648, kdy Nizozemí uzavřelo münsterský mír, kterým skončila osmdesátiletá válka se Španělskem, a zároveň hrálo klíčovou roli jako zprostředkovatel a mocenský faktor pro zbylé dva „vestfálské míry“ a také jako „patron“ menších aktérů, kteří byli nuceni hájit své zájmy na kongrese prostřednictvím zastoupených mocností, a 1650, kdy Nizozemí po smrti místodržitele Viléma II. prodělalo zásadní vnitropolitickou změnu, která zahájila tzv. období „Skutečné svobody“ a měla i zásadní vliv na zahraniční politiku, bohužel zatím k vytěžení tohoto metodologického potenciálu, který by propojoval nové poznatky o nizozemském politickém systému a „nové dějiny diplomacie“, nedošlo.²² Nedostatkem zde zůstává právě skutečnost, že dva základní ediční a badatelské projekty toto období nezahrnují – do německého mezinárodně politického projektu *APW* nebyly

nizozemské prameny začleněny, a nizozemský vnitropolitický podnik *Resolutiën* prozatím dospěl pouze do roku 1630. Pro účely následujícího textu byla tedy využita řada rezolucí generálních stavů uložená v *Nationaal Archief Den Haag*. Pozornost byla přitom záměrně soustředěna na rezoluce „běžné“ (kromě nich byly odděleny vedeny záznamy pro záležitosti s vyšším stupněm utajení, pro záležitosti mírového kongresu nebo pro zámořskou politiku), které nejlépe umožňují sledovat zacházení s ceremoniálními otázkami na každodenní úrovni, důležitost, která jim byla připisována, a jejich vývoj v čase.

Když nizozemští diplomaté odjížděli do zahraničí, stanovovaly instrukce, které byly pro jejich misi v generálních stavech formulovány, nejen samotný věcný obsah jednání, ale zároveň kladly vyslancům na srdce, aby dávali pozor na „čest a reputaci tohoto státu“.²³ Tato formulace se objevovala i po roce 1648, kdy – alespoň podle tradičního pohledu na suverenitu – Nizozemí dosáhlo plnohodnotného mezinárodního uznání své státní existence. Při bližším pohledu do pramenů – instrukcí, ale zejména zpráv, které vyslanci odevzdávali po návratu – je zřejmé, že se

²² Problematice Nizozemí jako diplomatického centra a praktickému fungování diplomacie v Haagu se věnuje Daniel LEGUTKE, *Diplomatie als soziale Institution. Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in Den Haag, 1648–1720*, Münster 2010. Z pohledu zde sledovaných otázek je ale třeba vnímat jako handikepující nekritické přijetí tradičního mezníku 1648, které reprodukuje představu zásadního zlomu, a znemožňuje do značné míry zohlednit kontinuitu byrokratického vývoje. Z perspektivy Legutkeho práce se tak rok 1648 pro nizozemskou republiku stává startovním bodem zářného půlstoletí, v kterém Haag stál – počínaje přelomovou událostí akreditace španělského ambasadora a konče „zlatou érou“ nizozemských kongresů v době Viléma III. Oranžského – v centru evropského diplomatického dění.

²³ „*Eere ende reputatie van desen Staet*“. Tato formule byla obvyklou součástí instrukcí generálních stavů pro diplomaty vysílané k zahraničním partnerům.

tento úkol a jím vyjádřená obava týkaly především oblasti diplomatického ceremoniálu. Vyslanci měli dbát, aby se jim při slavnostních vjezdech, audiencích či jiných oficiálních setkáních dostávalo ceremoniálního zacházení na odpovídající úrovni. Riziko, že se tak nestane, pramenilo ze dvou zdrojů.

První ohrožení nizozemského postavení souviselo s otázkou suverenity – „bojem o uznání“, které Spojené provincie vedly téměř po celou dobu osmdesátileté války. K uznání nově se formujícího státního celku byla potřeba nikoli jednostranná deklarace suverenity nebo jednorázový právní akt, kterým by se s konečnou platností suverenity získávala (jak je často líčen vestfálský mír), ale uznání „kolegů“ v evropské panovnické společnosti.²⁴ Nizozemská cesta do společnosti navzájem se uznávajících evropských panovníků tak vedla přes usilovné získávání precedentů – v podobě výměny oficiálních vyslanců, jejich titulatury, ceremoniálních výhod, správného oslovení v písemné komunikaci

– které by nárokové uznání vizualizovaly a poskytl legitimizační a argumentační materiál do budoucna.²⁵

Druhé riziko pramenilo z toho, že Nizozemí vznášelo nárok na ceremoniální postavení, které se nacházelo v mimořádně problematické zóně evropské panovnické hierarchie. Právě mezi úrovní království a nižších panovnických hodnot – tedy na pozici, kterou si Nizozemí po boku svého ceremoniálního vzoru Benátek nárokovalo – panovala největší konkurence o precedenci. Kromě Nizozemí a Benátek se zde o slovo hlásili i ambiciózní savojské vévodové, habsburští vládci Jižního Nizozemí a nově také říšští kurfiřti. Jako klíčový argument zde přitom platila možnost prokázat se královskou hodnotou. Proto je právě u těchto aktérů možné sledovat zvýšený zájem o doložení nároku na královský titul, a to často s pomocí velmi složitých právních konstrukcí. Nizozemská republika, přestože ve vnitropolitickém diskursu vystupovala mimořádně antimonarchicky,

²⁴ Derek CROXTON, *The Peace of Westphalia of 1648 and the Origins of Sovereignty*, The International History Review 21, 1999, s. 569–591.

²⁵ Prvními, kdo nizozemskou republiku pomáhali na mezinárodním fóru tímto způsobem legalizovat, byly spojenecké dvory Anglie a Francie. Zároveň je třeba mít na paměti, že každá ceremoniální výhoda byla zároveň artiklem, který mohl být předmětem vyjednávání, nátlaku na partnera i polem pro konkurenci zahraničních dvorů, a byl proto z nizozemské strany velmi bedlivě sledován a explicitně tematizován. Naopak na straně španělského krále, coby ve vlastních očích stále suveréna i nad severními provinciemi a územími jeho jihonizozemských i rakouských příbuzných a říšských spojenců, panovala až do roku 1646 důsledná politika neuznání rebelské Republiky. Proto byla komunikace, která mezi Haagem a katolickými dvory vzhledem k množství agendy (válečné operace, jednání o míru) samozřejmě intenzivně probíhala, nucena hledat jiné kanály než byla oficiální diplomacie, a dala vzniknout mimořádně vynalézavým konstrukcím z oblasti neformální diplomacie, jako bylo pověřování agentů nebo hledání právních forem, které by splnily praktický účel, ale zároveň nevytvářely právní závazek. K nejvýznamnějšímu bodu tohoto přístupu – uzavření příměří v roce 1609 Luc DUERLOO, *Dynasty and Piety. Archduke Albert (1598–1621) and Habsburg political culture in an age of religious wars*, Farnham 2012.

se tak například pokoušela doložit svůj nárok na kýženou ceremoniální pozici poukazem na držbu království v zámorí. Ostatně i ve svých zámořských územích samotných se Nizozemci nerozpakovali za účelem doložení svého vysokého statusu před místními partnery prezentovat oranžského místodržitele – v Nizozemí samotném vnímaného jako státního úředníka, nedisponujícího vlastní suverenitou – jako krále Nizozemí.

Podobný problém nastával v komunikaci s evropskými partnery. I tam, kde byli partneři ochotni s Republikou jednat nebo ji dokonce považovali za spojence, se otevírala otázka, jak ji začlenit do konkrétního chodu diplomatické komunikace. Symbolické akty, které formovaly diplomatický ceremoniál, byly primárně navrženy pro jednotlivce. Pokud bylo nositelem suverenity abstraktní těleso nebo skupina osob, představovalo to pro ceremoniální specialisty partnerských dvorů náročnou výzvu. Jak například během dvorské slavnosti přidělit nizozemskému zástupci tanečnici nebo mu při diplomatické návštěvě poskytnout přednost ve dveřích, pokud je tímto diplomatickým zástupcem osm osob a suverén, kterého reprezentují, trvá na právní konstrukci, podle níž jsou jeho právních aktů schopnými zástupci pouze všichni zároveň?

Pokud tedy přijmeme tezi o zvyšující se komplexitě ceremoniálu v rámci dvorské a diplomatické komunikace v raném novověku, plynoucí z potřeby ošetřit stále pestřejší škálu situací a konstelací, ke kterým mohlo docházet, je možné zároveň konstatovat, že to byli především „nováčci“ a nestandardní aktéři, kteří k ní přispívali.²⁶ Nizozemská republika byla jedním z nich a představovala nespornou výzvu pro dosavadní systém.

Jednou z významných rolí místodržitele bylo, že právě těžkosti plynoucí z potřeby reprezentovat a vizualizovat Republiku v některých „disciplínách“ dvorského ceremoniálu pomáhal překonávat. Příkladem může být jeden z tradičních prostředků vyjádření uznání zahraničně politickému partnerovi – udělování řádů a vyznamenání. I zde se otevírala otázka, komu konkrétně řád při slavnostním aktu připnout. V praxi tuto úlohu přebíral právě místodržitel. Je přitom příznačné, že aktéři obou stran (včetně řád udělujícího partnera) přitom dbali na vytvoření právně rétorické konstrukce, která by dávala jasně najevo, že nejde o vyznamenání individuální, ale právě o uznání celé Republiky, kde z nedostatku lepšího řešení osoba místodržitele přebírá pouze zástupnou funkci.²⁷ Role místodržitele se zde tedy velmi podobá roli diplomata, jistého „alter ega“ skutečného nositele suverenity, které může v zastoupe-

²⁶ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Rituale*, Frankfurt am Main 2013, s. 53.

²⁷ Na příkladu udělení Podvazkového řádu místodržiteli Frederiku Henrikovi v roce 1627 tuto otázku tematizuje I. NIJENHUIS, *Republikanische Repräsentation?*, s. 159. Naopak předchozí udělení téhož řádu – místodržiteli Mořicovi Oranžskému v roce 1613 interpretují Š. BROOMHALL – J. VAN GENT, *Dynastic Colonialism*, s. 36 jako vyznamenání individuální, jež oceňovalo primárně osobu místodržitele a jeho dynastii.

ní vykonat některé funkce, ale samo jako suverén vnímáno není.

Kromě ceremoniálně praktických překážek toho, aby generální stavy přejímaly některé funkce běžné pro diplomatický provoz v komunikaci se zahraničními partnery, mohly hrát roli v tom, proč některé úkoly z kategorie reprezentace navenek přenechat oranžskému místodržiteli, i finanční, ideologické nebo čistě utilitární důvody. Ze strany zahraničních diplomatů v Haagu byla skutečně generálním stavům někdy vyčítána nedostatečná pozornost věnovaná reprezentaci a jistá těžkopádnost v těchto záležitostech.²⁸ Pokud šlo například o investice do reprezentace a vybavení, nejevily generální stavy přílišnou ochotu považovat tuto rozpočtovou položku za prioritu²⁹ – i vzhledem k tomu, že ke schvalování jednotlivých investičních podniků byl potřeba souhlas a k jejich realizaci následně platební disciplína všech provincií, z čehož ani jedno nebylo samozřejmostí.

Dalším důvodem mohla být i neochota některých zástupců provincií ceremoniální úkoly vykonávat, ať už z důvodu nezkušenosti s vystupováním v prostředí domínovaném šlechtickou kulturou nebo z důvodu časových a logistických možností. Zejména v případech zahraničně politických

misí, ale částečně i pro samotný pobyt v Haagu v roli deputovaného ke generálním stavům za mateřskou provincii platilo, že pobyt v Haagu ztrácel deputovaný nejen čas potřebný k výkonu svého hlavního „zaměstnání“, ale zejména kontakt s domácí – provinciální – politikou, která ale byla na rozdíl od činnosti u generálních stavů v Haagu pro jeho politickou kariéru s těžší.

Docházelo tak k jakési nepsané dělbě práce, kdy generální stavy přenášely část těchto reprezentačních úkolů právě na místodržitele. Oranžští například figurovali v čele delegací, které jezdily vítat zahraniční diplomaty, dávali k dispozici kočár pro státní akty a stejně tak jejich stavitelská činnost, investice do umění a rozvoj dvorské reprezentace – nápadně kontrastující s účelností generálními stavy používané části haagského Binnenhofu – pomáhaly republice směrem navenek „bodovat“ v disciplínách, které v rámci monarchické Evropy představovaly důležitý prostředek boje o uznání.³⁰

Co se ale z vnitropolitického pohledu mohlo jevit jako účelná dělba práce, mohlo v zahraničí vést až k dezinterpretacím fungování nizozemského politického systému. Z perspektivy monarchických partnerů místodržitel logicky působil jako

²⁸ Friedrich Hermann SCHUBERT, *Die Niederlande zur Zeit des Dreißigjährigen Krieges im Urteil des Diplomatischen Korps im Haag*, Historisches Jahrbuch 74, 1955, s. 252–264, zde s. 257.

²⁹ Maurits EBBEN, *De Staten-Generaal. Twee eeuwen te gast bij de Staten van Holland (1592–1795)*, in: Henk te Velde – Diederik Smit (edd.), *Van Torentje tot Trêveszaal. De geschiedenis van de noordzijde van het Binnenhof*, Den Haag 2011, s. 45–72.

³⁰ Srov. Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Höfische Öffentlichkeit. Zur zeremoniellen Selbstdarstellung des brandenburgischen Hofes vor dem europäischen Publikum*, Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte 6, 1996, s. 145–176.

prvek, který mluvil stejnou řečí a který pro ně byl lépe čitelný než komplikovaný systém generálních a provinciálních stavů. Přistupovali k němu tedy tak, jak byli zvyklí z monarchického provozu – představoval pro ně první bod, kam se obraceli při snaze něčeho v republice dosáhnout, kde uplatnit neformální přesvědčovací prostředky (například u materiálních incentív představuje možnost obrátit se na jeden centrální uzlový bod výraznou výhodou) a kde lobbovat za své zájmy. Dobře vidět je tato často zarputilá snaha zahraničních partnerů orientovat se na domněle důvěrně známé prostředky tam, kde se zcela mýjela účinkem. Lobbying prostřednictvím apelu na kryptomonarchické ambice oranžské dynastie, sňatkových návrhů, formulování vyhlídek na rozšíření soukromé územní držby dynastie, která neměla vztah k funkcím zastávaným v republice, nebo zvýšení jejich titulatury či statusu mohl být úspěšný pouze tehdy, byl-li spojen s aktuální silnou pozicí místodržitele v rámci systému – například měl-li místodržitel správně „navolené“ zástupce v generálních a provinciálních stavech a jeho klientela tam byla schopna ovlivnit potřebná rozhodnutí. V opačném případě šlo o utopené investice, které se zcela mýjely s reálným rozhodovacím procesem v republice.

Představa, že generální stavy se v pravidlech dvorské veřejnosti neorientovaly nebo jim toto publikum bylo lhostejné, by ale byla zcela mylná. Naopak, stejně jako v kterémkoli jiném evropském hlavním

městě, i v Haagu patřily detaily ceremoniální matematiky, ostrážitý dohled nad dodržováním pravidel ze strany partnerů a vytváření republiky příznivých precedentů k prioritám. Právě na poli „formalí“ se odehrávala hlavní část nizozemského boje o uznání. Ten probíhal kromě tradičního zahraničního fóra, kde šlo kromě samotného navázání diplomatických kontaktů a statusu vyslance i o vyjednání hierarchie mezi nizozemským a ostatními vyslanci, i na domácím fóru. I byrokratický chod generálních stavů je možné vnímat jako svého druhu rituál, který byl stejně jako diplomatický ceremoniál schopný tvořit precedenty, ustálenou formou měnit realitu a status aktérů, vytvářet očekávání a generovat rozdíly mezi zúčastněnými a nezúčastněnými.³¹

Generální stavy byly proto v tomto ohledu velmi striktní a písemnou i diplomatickou komunikaci směřující do Haagu z tohoto hlediska důkladně evaluovaly. Velmi často vracely odesílatelům dopisy, pokud titulatura neodpovídala jejich představám, a napomínaly zahraniční vyslance, pokud nebyly spokojeny s oslovením. Již tak velmi intenzivní vědomí důležitosti neselhat právě v očích dvorské veřejnosti, k čemuž mohlo s každým novým diplomatickým kontaktem doma či v zahraničí dojít, se znásobilo poté, co byla zahájena jednání o mírovém kongresu a nizozemské účasti na něm. Kongres představoval neutrální půdu, která byla z pohledu diplomatického ceremoniálu o to nebezpečnější, že mizela možnost obejít to či

.....
³¹ K (ne)rozdílu mezi rituálem a ceremoniálem srov. B. STOLLBERG-RILINGER, *Rituale*, s. 14.

ono ceremoniální riziko poukazem na roli hosta, respektive hostitele. Generální stavy dokonce cítily potřebu za účelem přípravy na tuto zkoušku ohněm v rámci evropské dvorské veřejnosti zřídit speciální ceremoniální komisi, která měla za úkol evaluovat všechny dosavadní precedenty, stanovit jasné požadavky generálních stavů a kodifikovat náležitosti ceremoniálu.³² Stejně tak při samotném jednání o nizozemské účasti či neúčasti na kongrese to byla právě otázka statusu jejich vyslanců, která se stala klíčovým bodem vyjednávání. Poté, co se podařilo vyjednat – přes odpor spojence Francie – status ambasadorů, tedy nejvyšší možnou ceremoniální poctu, a nizozemští vyslanci slavnostně vjeli do Münsteru, trvala samotná „věčná“ jednání se Španělskem pouze několik týdnů. Stejně jako pro příměří z roku 1609 tak lze zjednodušeně říci, že to byl nikoli obsah mírové smlouvy, který komplikoval uzavření míru, ale právě otázky uznání, statusu a prestiže nového aktéra.³³ Období trvání vestfálského kongresu s sebou

kromě toho pro Nizozemí přineslo i zhuštěný diplomatický provoz v samotném Haagu.³⁴ Jednak vzhledem k rysující se akceptanci Republiky ze strany katolických dvorů začalo docházet k navazování oficiálních diplomatických kontaktů s katolickými aktéry, kteří dříve byli vzhledem k postoji Španělska a císaře nuceni s Republikou komunikovat pouze neoficiální cestou.³⁵ Jednak vzhledem k tomu, že se Nizozemí stalo významným – skutečným či domnělým – patronem řady menších aktérů, kteří nebyli na kongresu přímo zastoupeni, ale pokoušeli se hájit své zájmy a své začlenění do mírových úmluv právě prostřednictvím lobbingu u jednajících mocností.³⁶ Tyto nové kontakty byly diplomaticky i ceremoniálně komplikované a vyžadovaly zvýšenou pozornost ceremoniálních expertů generálních stavů i z toho důvodu, že šlo o aktéry s nejasným statusem a často vzájemnými spory o precedenci, u nichž bylo tedy stanovení jasných precedentů o to důležitější. Totéž platilo pro říšské kurfiřty, kteří – zejména

.....
³² J. HERINGA, *De eer en hoogheid*, s. 303.

³³ J. H. J. GEURTS, *De moeilijke weg naar Munster. Problemen rond bezetting, instructie en kosten van de Staatse delegatie (1642–1646)*, *De zeventiende eeuw* 13, 1997, s. 57–66.

³⁴ Michael ROHRSCHEIDER, *Die beargwohnte Republik. Die politische Kultur der Vereinigten Niederlande in den Gesandtschaftsberichten des französischen Diplomaten Abel Servien (1647)*, in: Maria-Elisabeth Brunert – Maximilian Lanzinner (edd.), *Diplomatie, Medien, Rezeption. Aus der editorischen Arbeit an den Acta Pacis Westphalicae*, Münster 2010, s. 183–209.

³⁵ Michael KAISER, *Generalstaatliche Söldner und der Dreißigjährige Krieg. Eine übersehene Kriegspartei im Licht rheinischer Befunde*, in: Andreas Rutz (ed.), *Krieg und Kriegserfahrung im Westen des Reiches 1568–1714*, s. 65–100.

³⁶ Srov. Regina DAUSER, *Kein König ohne Titel. Titulaturen als Verhandlungsgegenstand auf dem Westfälischen Friedenskongress und in nachwestfälischer Zeit*, in: Christoph Kampmann – Maximilian Lanzinner – Guido Braun – Michael Rohrschneider (edd.), *L'art de la paix. Kongresswesen und Friedensstiftung im Zeitalter des Westfälischen Friedens, Münster 2011* (= Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der Neueren Geschichte 34), s. 333–357.

po uzavření osnabruckého míru, v němž spatřovali potvrzení svého suverénního statusu – začali nárokovat ceremoniální pocty na královské úrovni, a stali se tak přímými konkurenty Republiky.³⁷ Věnovat pozornost „cti a reputaci tohoto státu“ tedy bylo v letech kolem vestfálského míru (a nikoli pouze před ním) nejen úkolem do zahraničí vyjíždějících diplomatů, ale i klíčovým bodem agendy generálních stavů, který – jak ukazují jejich rezoluce – byl na jejich jednacím stole každodenní záležitostí a zaměstnával plénium, ceremoniální komisi, vyslance v Münsteru, místodržitele jako důležitého „konzultanta“ v ceremoniálních záležitostech i za retroakta a správu archivu zodpovědného agenta.

Dokonce i na poli zdánlivě dominovaném dynastickou politikou bylo možné sledovat zapojení nizozemské republiky do systému a snahu o zvýšení své prestiže pomocí tradičních prostředků dvorské veřejnosti. Logicky republika nemohla disponovat takovými prostředky, jako byly sňatkové aliance, křty nástupců, korunovace nebo státní pohřby, které tvořily důležitou proměnnou v panov-

nické společnosti a významný prostředek prezentace směrem navenek. Podobné události u zahraničních partnerů pro ni ale přesto představovaly výzvu a možnost vizuální podpory svého postavení. Jedním z prostředků, které neindividuálním aktérům byly otevřeny, byla například instituce kmotrovství.

To patřilo v raném novověku mezi základní formy budování svazků – vytvářelo de facto umělé příbuzenství, ze kterého v tomto případě nebyly vyloučeny ani neindividuální celky a korporace, jako například města nebo právě generální stavy.³⁸ Generální stavy tak mohly touto formou vstupovat do umělého příbuzenství s monarchickými partnery. V nizozemském případě bylo navíc vystupování generálních stavů v roli kmotrů usnadněno tím, že existovaly vnitropolitické precedenty. Generální stavy i stavy jednotlivých provincií tradičně figurovaly jako kmotři při křtech domácích panovníků a po vzniku Republiky oranžských místodržitelů.³⁹ Rezoluce dokládají, že i v momentě, kdy byly ve hře kmotrovství zahraniční, tedy takové, které znamenalo významný zahraničně politický akt, byly si generální stavy

³⁷ Zároveň bylo možné sledovat i jistou formu koordinace mezi kurfiřty v ceremoniálních otázkách vůči konkurenčním aktérům, neboť v případě ceremoniální újmy jednoho z nich by vznikala odpovídající škoda a precedens i všem ostatním. Srov. Friedrich Wilhelm Braniborský klevský vládám radům, Kleve, 16. a 20. 5. 1648 v GStAPK, I. HA GR, Rep. 34, inv. č. 5919; Axel GOTTHARD, *Säulen des Reiches. Die Kurfürsten im frühneuzeitlichen Reichsverband II, Wahlen. Der Kampf um die kurfürstliche „Präeminenz“*, Husum 1999, s. 726.

³⁸ Ke kmotrovství korporativních aktérů na příkladu říšských měst srov. André KRISCHER, *Gevatter Stadt – Patenschaften als politische Praxis in den reichsstädtischen Außenbeziehungen*, in: Thomas Lau – Helge Wittmann (edd.), *Kaiser, Reich und Reichsstadt in der Interaktion*, Petersberg 2016 (= Studien zur Reichsstadtgeschichte 3), s. 235–252.

³⁹ Stephen THIRY, *Forging Dynasty. The Politics of Dynastic Affinity in Burgundian-Habsburg Birth and Baptism Ceremonial (1430–1505)*, in: Driek Raeymaekers – Sebastiaan Derks (edd.), *The Key to Power? The Culture of Access in Princely Courts, 1400–1750*, Leiden 2016, s. 268–295.

i jednotlivé provincie vědomy významu takového kroku a vnímaly jej jako důležitý prostředek politiky reprezentace Republiky navenek. Ukazují to například vyjednávání o podobě a výši darů pro kmotřence. Ty podléhaly – stejně jako ostatní diplomatické dary – detailní skrutinizaci v očích dvorské veřejnosti. Byla bedlivě monitorována jejich finanční hodnota, forma a vztah ke srovnatelným předchozím případům. Generální stavy věnovaly velkou pozornost sledování precedentů – tomu, jaké dary byly poskytnuty při podobných příležitostech (tedy panovníkům na stejném stupni ceremoniálního žebříčku a jejich potomkům), a pro každé rozhodování nechávaly provést rešerši ve svém archivu, která by pro právě řešený případ poskytovala oporu.

Obecně lze konstatovat, že se nizozemská republika do velmi monarchicky definovaného systému dvorské veřejnosti snažila velmi usilovně začlenit a vygenerovat mechanismy, kterými by svůj nestandardní politický systém směrem navenek co nejvíce přizpůsobila panujícímu úzu. V rozporu s tradičním obrazem programově antimonarchické republiky se v otázkách diplomatického ceremoniálu zcela orientovala na monarchické vzory a ve své politické kultuře zachovala a systematicky udržovala prvky, které jsou tradičně s monarchií spojovány.

Zároveň je ale možné sledovat, že generální stavy zacházely s komunikačními prostředky dvorské veřejnosti ne vždy v pozitivním smyslu, respektive nesnažily se v žádném případě „získávat body“ za každou cenu. Naopak, to, že těmto prostředkům velmi dobře rozuměly

a uměly s nimi zacházet, dokládá skutečnost, že je uměly použít i negativně – pro zablokování nežádoucích jednání, vyslání negativního signálu vůči zahraničnímu partnerovi či maření místodržitelovy politiky nebo nežádoucích dynastických ambicí. Pokud se tak generální stavy – nebo jednotlivé provincie, které mohly v generálních stavech příslušnou otázku prosadit nebo naopak zablokovat – rozhodly pro přijetí kmotrovství, vyslání deputace do zahraničí za účelem účasti na slavnostním nebo smutečním aktu, udělení daru k dynastické události zahraničních partnerů nebo naopak proti těmto krokům, znamenalo to vždy rozhodný zahraničně politický signál, kterého si generální stavy byly vědomy, a to přesto, že rozhodnutí samotné bylo výsledkem komplikovaného rozhodovacího procesu, jehož výsledek nemusel vždy odrážet postoj všech aktérů.

Následující část příspěvku proto rozebere dva příklady toho, jak byl generálními stavy do zahraničí vyslán „negativní“ signál, který zdánlivě porušoval pravidla diplomatické komunikace. Cílem je ukázat, že se tak ale rozhodně nestalo omylem, z nekompetence, ani proto, že by se Republika snažila etablovat nějaké vlastní novinky na poli dvorské veřejnosti nebo jednala proti ustáleným normám monarchické dvorské veřejnosti z ideologických důvodů. Naopak – v prvním případě šlo o vědomé použití prostředků dvorské komunikace k vyslání negativního signálu zahraničnímu partnerovi a jeho domácím podporovatelům (oranžské dynastii a její klientele) ze strany provincie Holland. Ve druhém případě je pak možné

to, co na první pohled mohlo vypadat jako ceremoniální lapsus, interpretovat jako „vedlejší produkt“ domácího vývoje, jehož negativní důsledky pro zahraniční obraz Republiky byly velmi dobře uvědomovány, nicméně vzaty na vědomí, protože vnitropolitický vývoj byl tou dobou na straně zahraniční politiku formujících aktérů vyhodnocen jako důležitější.

V pátek 23. listopadu 1646 čekal na úředníky generálních stavů zodpovědné za ceremoniál jeden z největších úkolů jejich kariéry. Prezident generálních stavů De Knuyt, který v daném týdnu funkci vykonával ve jménu provincie Zeeland – předsednictví rotovalo po týdnu mezi jednotlivými provinciemi – ráno před zahájením schůze dostal zprávu, že o audienci žádá braniborský kurfiřt Friedrich Wilhelm, a to osobně a ještě též den. V rekordně krátkém čase musely být proto připraveny ceremoniální náležitosti. Jednací sál generálních stavů byl vyzdoben koberci, bylo dopraveno speciální křeslo s parametry odpovídajícími kurfiřtovu statusu, a byl vypraven náležitý počet kočárů, které měly kurfiřta vyzvednout. Že kočáry musely urazit pouze několik metrů, protože Friedrich Wilhelm byl ubytován u budoucích oranžských příbuzných v jiné části Binnenhofu – díky čemuž se audience později stane předmětem posměchu jako ukázka nesmyslnosti ceremoniální okázalosti obecně – přitom náročný logistický úkol nikterak neuменова.

Něco takového bylo více než neobvyklé. I pokud se o audienci u generálních stavů ucházeli pouzí vyslanci, zabralo obvykle několik dní, než byly domluveny ceremoniální náležitosti audience. Že navíc před generální stavy předstoupí sám zahraniční panovník *in personam*, představovalo malou diplomatickou revoluci. Nebylo zvykem, že by panovníci cestovali do zahraničí osobně za účelem vyřizování státních záležitostí, a pokud ano, tak rozhodně ne oficiálně.⁴⁰ V situaci nejasného uznání a permanentních sporů o precedenci riskoval panovník osobní přítomností ceremoniální urážku, kterou nebylo možné obejít, případně dodatečně zaretušovat poukazem na dvojí identitu vyslance, jak umožňovala reprezentativní diplomacie.⁴¹ Panovníci se proto osobně k hájení státních zájmů v zahraničí objevovali velmi sporadicky. O to větší váhu jejich osobní přítomnost propůjčovala věci, díky které se rozhodli z tohoto nepsaného pravidla učinit výjimku. V případě generálních stavů se význam kurfiřtovy návštěvy násobil tím, že pozice generálních stavů na evropském fóru ještě nebyla zcela pevně etablována (slavnostní vstup nizozemských ambasadorů na mírový kongres a tím i Republiky do společnosti navzájem se uznávajících států se odehrál teprve před několika měsíci). Prání braniborského kurfiřta bylo o to překvapivější, že ještě krátce předtím braniborská strana avizovala pouze vyslání zástupce, tedy

⁴⁰ Srov. Norbert CONRADS, *Das Incognito. Standesreisen ohne Konventionen*, Beihefte der Francia 60, 2005, s. 591–607.

⁴¹ Srov. historický vývoj fenoménu u Johannes PAULMANN, *Pomp und Politik. Monarchenbegegnungen in Europa zwischen Ancien Régime und Erstem Weltkrieg*, Paderborn 2000.

běžného diplomata, který by s generálními stavy projednal potřebnou agendu.⁴²

Ze zpětného pohledu není vždy jednoduché určit, co bylo primární motivací k takovému bezprecedentnímu kroku. Běžnou praxí bylo provazování agendy. Co z přednesených bodů byla zamýšlena prioritou a co podpůrné argumenty, je možné určit často pouze na základě podrobného dobového kontextu. V případě kurfiřtovy první audience je často interpretováno jako primární cíl jeho návštěvy – kterému by odpovídalo i použití ceremoniální „těžké váhy“ osobní přítomnosti – oficiální oznámení zasnoubení s místodržitelovou dcerou Luisou Henriettou Oranžskou, zejména vzhledem k tomu, že ze zpětného pohledu to byl jediný ze čtyř bodů jeho agendy, který lze označit za úspěšný či naplněný.⁴³ Pohled do kurfiřtovy pozice, kterou generální stavy nechaly dokonce opsat v plném znění do svých rezolucí, ale podporuje spíše hypotézu, že hlavním kurfiřtovým zájmem bylo získat podporu generálních stavů v otázce Pomořan, které byly na základě politických rozhodnutí v rámci Římsko-německé říše na cestě do švédských rukou i přes nesporný dědický nárok braniborského kurfiřta na nástupnictví.⁴⁴ „Podezření“, že zde kurfiřt umně využil agendy z oblasti dvorské komunikace (sňatek s příslušnicí

oranžské dynastie) s prosazením konkrétní politické agendy, podporuje i fakt, že se v prosinci na audienci do generálních stavů dostavil ještě jednou, a to proto, aby tam vyřídil tak podružnou záležitost, jako bylo předání dvou dokumentů k pomořanské otázce.⁴⁵ V té době přitom disponoval – ze strany zahraničních partnerů nizozemské republiky vysoce žádaným a vysoce nedostatkovým – fórem speciální komise, která měla projednávání pomořanské otázky na starost. Nebylo tedy nic jednoduššího než dokumenty předat touto cestou. V tomto světle nelze osobní angažmá Friedricha Wilhelma interpretovat jinak než jako prostředek nátlaku na generální stavy prostřednictvím ceremoniálně politické „těžké váhy“ osobní přítomnosti. A to i přesto – nebo právě proto – že při této druhé návštěvě oficiálně rezignoval na ceremoniální náležitosti.

Za nejvyšší ceremoniální pozornosti, byť bez velkých vnějších okázalostí, se poté odehrála i samotná svatba Friedricha Wilhelma s Luisou Henriettou. Generální stavy byly pozvány *en corps*, což byla právní konstrukce, která v rámci politického systému Republiky fakticky odpovídala osobní přítomnosti panovníka – znamenala z hlediska ceremoniálu nejvyšší možnou formu přítomnosti generálních stavů a používala se pouze při mimořádných příležitostech nebo jako

⁴² Rezoluce GS, 22. 11. 1646.

⁴³ Srov. Vanessa CROHN, *Oranje und Weissblau. Dynastische Verbindungen zu den Oranieren und den Wittelsbachern*, in: Generaldirektion der Stiftung Preußische Schlösser und Gärten Berlin-Brandenburg (ed.), *Frauensache. Wie Brandenburg Preussen wurde*, Dresden 2015, s. 110–121.

⁴⁴ Srov. Kersten KRÜGER, *Schweden, Pommern und Brandenburg auf dem Westfälischen Friedenskongress 1641–1648*, in: Hubert Bronk (ed.), *Kongres Pomorski, Szczecin 1999*, s. 75–88.

⁴⁵ Rezoluce GS, 20. 12. 1646.

prostředek, jak konkrétnímu jednání váhu mimořádné příležitosti dodat. Pokud se generální stavy účastnily *en corps*, znamenalo to – přestože na místě samozřejmě nefigurovali všichni zástupci provincií s právem zasedat v generálních stavech, ale stejně jako v případech běžných misí pouze v Haagu přítomní deputovaní – že jsou vnímány jako celek, tedy účastní se suverén bezprostředně přítomný, nikoli pouze reprezentovaný. I tato forma účasti tak dokládá, že kontakty s kurfiřtem na nejvyšší ceremoniální úrovni byly opětovány.

Z pohledu vystupování generálních stavů na fóru dvorské veřejnosti je však zajímavé zejména to, co následovalo po skončení oslav. Po přijetí pozvání a účasti na sňatku úzus velel novomanželům gratulovat i v materiální podobě – formou daru. Předseda schůze také krátce po sňatku zahájil patřičné kroky – zařadil jednání o daru na program a pověřil ceremoniálního agenta, aby prověřil retroakta. Ten sice skutečně předložil seznam precedentů, které pro určení podoby a výše daru připadaly v úvahu, ke schválení daru pro braniborský pár ale nikdy nedošlo.⁴⁶ Jeho poskytnutí v generálních stavech zablokovala provincie Holland, která si nejprve vyžádala, aby otázka byla delegována ke schválení jednotlivým provinciálním stavům – což už samo o sobě představovalo předpokládané zdržení v řádu i několika měsíců – a následně odmítla jeho poskytnutí zcela. Důvody přitom rozhodně nebyly finanční. Míru nakloněný

Holland, který byl hlavním zastáncem ukončení války se Španělskem, odmítal podporovat monarchické ambice oranžské dynastie a obával se zatažení do dalších konfliktů prostřednictvím podpory braniborského kurfiřta, což mohlo výrazně ohrozit vyhlídky na mír i izolacionistickou představu o zahraniční politice zastávanou Hollandem. Ve veřejné debatě navíc jako podpůrný argument sloužilo, že braniborský kurfiřt byl v Nizozemí velmi zadlužen. Neposkytnutí daru tak mohlo být vydáváno za jistou kompenzaci tohoto dluhu.⁴⁷ Ve skutečnosti ale šlo o mimořádnou urážku, která byla v rámci dobové diplomatické kultury zřejmá všem zúčastněným. Kurfiřt nejen že nedosáhl svých záměrů v otázce Pomořan (nizozemská podpora se omezila na několik apelativních dopisů do Švédska), které chtěl i pomocí integrace do rodiny místodržitele a s tím spojenou ceremoniální inscenací podpořit, ale navíc musel v rámci evropské veřejnosti snést ponižení z neposkytnutého svatebního daru. Holland – provincie často podezíraná z toho, že otázkám ceremoniálu nevěnovala pozornost nebo dokonce nerozuměla – zde komunikační prostředky dvorské veřejnosti použila zcela vědomě k tomu, aby zablokovala ambice oranžské dynastie a případné nežádoucí zahraničně politické scénáře.

Naopak klientela Oranžských v generálních stavech podporovala zájmy místodržitelské rodiny, do níž se sňatkem s Luisou Henriettou integroval i Fried-

⁴⁶ Rezoluce GS, 8., 19. 12. 1646, 15. 4. 1647, 21. 5. 1647, 31. 5. 1647.

⁴⁷ Lieuwe van AITZEMA, *Saken van staet en oorlogh. In, ende omtrent de Vereenigde Nederlanden*, III, 1645–1656, 's Graven-Haghe 1669, s. 151.

rich Wilhelm, všemi prostředky, mimo jiné právě těmi, které se odehrávaly na úrovni ceremoniálně procedurální, a tudíž se na ně nevztahovalo schvalovací právo provincií, kterým prooranžská řešení blokoval Holland. Nebylo tak náhodou, že kurfiřtovy audience a ceremoniální pocty na nejvyšší úrovni byly iniciovány v týdnech, kdy generálním stavům předsedali zástupci Oranžským nakloněných provincií – procedurální chod generálních stavů poskytoval spoustu příležitostí ovlivnit agendu, respektive její výsledek. Zároveň je patrná snaha kurfiřtskému páru ceremoniální újmu způsobenou neposkytnutím daru „kompenzovat“, a to například formou nejvyšších ceremoniálních poct při návštěvách Nizozemí.⁴⁸

Za vrchol této kompenzační politiky pak lze považovat prosazení vyslání deputace k převzetí kmotrovství u křtu syna Luisy Henrietty a Friedricha Wilhelma o zhruba rok a půl později. Tato otázka zaměstnávala generální stavy po několik měsíců a způsobila dokonce odložení křtu. I zde se Holland pokoušel zablokovat vyslání deputace, poskytnutí daru nebo alespoň minimalizovat ceremoniálně komunikovanou informaci o uznání a nakloněnosti ke kurfiřtovi prostřednictvím personálního složení deputace. Výsledná podoba deputace tak, jak se 2. srpna 1648 účastnila křtu v Kleve, představovala jasné vítězství kurfiřtových sympatizantů. Kurfiřt na účast nizozemských kmotrů svého syna kladl mimořádný důraz. Narození následníka a jeho křest spadaly do klíčové

doby – mír mezi Nizozemím a Španělskem byl již od ledna uzavřen, na mír v Římsko-německé říši se ovšem teprve čekalo. Pro kurfiřta, který se kromě ztráty Pomořan musel vyrovnávat ještě se značnou nejistotou a obavami ohledně politiky katolické strany v Římsko-německé říši po uzavření míru (velmi intenzivní byla například obava z císařského sekvestru jeho klevsko-marských zemí), bylo získání nizozemského partnera a hlavně demonstrace tohoto spojení před očima evropské dvorské veřejnosti reprezentované kongresem v Münsteru a Osnabrücku prioritou. Vzhledem k tomu, že jednání o oficiální mezistátní alianci ale blokoval na obvyklých kanálech Holland, znamenala účast vysokokarátové deputace na křtu následníka vítaný substitut. Gesto, které tím bylo vysláno do Münsteru, bylo s aliancí do jisté míry srovnatelné. S tím rozdílem, že k jeho prosazení byly v Nizozemí potřeba jiné prostředky, k jejichž použití byly v nizozemském systému nastaveny z hlediska jeho podporovatelů nižší bariéry než v případě aliance.

Úspěšnou strategií se zde totiž ukázalo důkladné čtení nizozemského systému a jeho fungování v otázkách ceremoniálu. Republika si ve svém vnitřním uspořádání zachovala celou řadu prvků z monarchické doby, které se výrazně projevovaly právě v jejím vystupování navenek. Deputace odjíždějící do zahraničí tak například byly jmenovány podle vnitropolitického ceremoniálního klíče, který stanovoval jasné hierarchické pořadí provincií podle toho, jakým statusem disponovaly v mo-

⁴⁸ Rezoluce GS, červen – listopad 1647.

narchických dobách. Ceremoniálně nejvyšší místo tak připadalo provincii Gelderland, která z tohoto titulu disponovala právem jmenovat všechny (!) předsedy komisí generálních stavů. Stejně jako prezident generálních stavů (který se střídá po týdnu mezi jednotlivými provinciemi, a představoval tedy v nizozemském systému vyjádření „federálního“ prvku), i předsedové komisí pro správu jednotlivých agend disponovali rozsáhlými pravomocemi, například při stanovování agendy, shromažďování písemností, připouštění jednotlivých stran k podání vysvětlení a samozřejmě při věcné práci a formulování stanovisek a podkladů pro generální stavy.⁴⁹ Soustředit při snaze prosadit své zájmy u Republiky lobbying právě na předsedu komise, tedy v dané situaci na několik málo gelderlandských šlechticů, kteří připadali v úvahu, proto představovalo mimořádně efektivní strategii. Právě tu uplatnil braniborský kurfiřt. Jeho zájmy v generálních stavech intenzivně prosazoval jeho klient, gelderlandský šlechtic Hendrik van der Capellen. Při pohledu do prezenčních listin rezolucí generálních stavů je dokonce zřejmé, že Capellen často navštěvoval generální stavy jen proto, aby hájil zájmy braniborského kurfiřta. V zápise se v několika případech objevil pouhý den předtím, než braniborský vyslanec přednesl propozici, v následném jednání si na sebe

„stáhl“ příslušnou komisi, která byla jejím projednáním pověřena, a den poté opět ze záznamů mizí a do Haagu přicestuje znovu až s vypracovaným doporučením komise generálním stavům.

Právě tento prostředek zafungoval při prosazení deputace ke křtu. Deputace do zahraničí – vyslání diplomatické mise – totiž v praxi generálních stavů nebyla ničím jiným než komisí. To znamenalo dvě věci: členy museli být pouze členové generálních stavů (to je jedním z důvodů, proč v diplomatických službách Republiky nepůsobili na rozdíl od jiných států cizinci) a vedoucím deputace byl vždy zástupce Gelderlandu. V případě křtu prince Wilhelma Heinricha tak Capellen jako předseda přípravné komise nejen deputaci (včetně darů) prosadil, ale zároveň osobně stál v jejím čele poté, co se prací v komisi kvalifikoval jako expert na braniborskou problematiku, a tudíž byl logickou volbou mezi gelderlandskými zástupci.⁵⁰

I druhé avizované faux-pas nizozemské republiky – alespoň z perspektivy zahraniční dvorské veřejnosti – se týkalo darů. V srpnu 1651 obdrželi všichni vyslanci Republiky v zahraničí instrukci, podle které jim bylo s okamžitou platností zapovězeno přijímat jakékoli, i sebemenší dary.⁵¹ Pro diplomatický ceremoniál takové ustanovení znamenalo malou revoluci. Diplomatically

⁴⁹ Srov. John H. GREVER, *Committees and Deputations in the Assemblies of the Dutch Republic, 1660–1668*, *Parliaments, Estates and Representation* 1, 1981, s. 13–33.

⁵⁰ Rezoluce GS, květen – srpen 1648.

⁵¹ Srov. např. instrukci pro deputaci, která byla v době vydání v zahraničí: Zpráva komisařů Johana van Genta, Jacoba van Wassenara van Obdama, Anthonie Carla Parmentiera van Heeswijka a Johana van der Beecka o poselstvu ke kurfiřtovi braniborskému a vévodovi neuburskému ve věci prostřednictvím v jejich sporu, 3. 7. 1651 – 7. 11. 1651, HaNA, Staten-Generaal, 1.01.02, inv. č. 8457.

dar byl nedílnou součástí mezistátních styků a byl do značné míry „institucionalizován“ – darování zde bylo vysoce ritualizované, formalizované a předvídatelné. Diplomatický dar – například při skončení diplomatické mise nebo jako projev uznání při zvláštních příležitostech – byl nejen očekáván a často i explicitně vyžadován, ale zejména sloužil jako jedno z měřítek statusu v hierarchii panovníků. I proto byla jeho výše explicitně uváděna a byla předmětem vyjednávání. Prostřednictvím darů a jejich výše v logice dvorské veřejnosti bylo možné odečítat informace o vztazích mezi aktéry.⁵² Kromě toho byl dar vnímán často jako reprezentativní – jeho adresátem tak nebyl diplomat jako osoba, ale jako „alter ego“ panovníka. Pokud tedy reprezentativní vyslanec odmítl reprezentativní dar, četla to nutně druhá strana v lepším případě jako výraz nespojenosti s hodnotou daru nebo průběhem jednání, v horším případě jako urážku. Hypoteticky by se takové odmítnutí dalo přirovnat k situaci, kdy by vyslanec odmítl nabízenou ceremoniální výhodu, například přednost ve dveřích nebo ceremoniálně „lepší“ křeslo. Vzhledem k reprezentativitě daru mělo přitom takové odmítnutí dalekosáhlé důsledky. Způsobovalo nejen trapnou situaci a urážku hostitele, ale zároveň ceremoniální újmu pro zastupovaného suveréna, a tedy v nizozemském případě poškození posta-

vení, o které Republika dlouho usilovala. Z pohledu dvorské veřejnosti zde došlo k jasnému selhání *management of meaning* a nezdařilé komunikaci.⁵³

Vysvětlení, proč se Republika tohoto přeslapu proti zavedené praxi diplomatického provozu, a tudíž jasnému poškození své reputace v očích zahraničních partnerů dopustila, je tentokrát třeba hledat ve vnitřní nizozemské politice. Po smrti místodržitele Viléma II. na konci roku 1650 došlo i v reakci na jeho předchozí pokus o převrat k zásadním politickým změnám, které vyústily v rozhodnutí neobsazovat funkci místodržitele a dále podpořit „liberální“ prvky v systému. O konkrétní podobě nového systému se provincie radily na tzv. Velkém shromáždění (nazývaném tak proto, že bylo opět vnímáno jako shromáždění provincií *en corps*, tedy nikoli pouze reprezentativní shromáždění, jakým byly „běžné“ generální stavy). Jedním z produktů složité vnitropolitické debaty bylo i schválení přísné protikorupční normy, která vyhovovala již dříve formulovaným požadavkům na přísnější potírání korupce mezi nizozemskými úředníky a z vnitropolitického hlediska plnila důležitou roli vymezení se vůči starému systému. Změna režimu jinak probíhala velmi konsensuálně a s minimálními personálními důsledky, bylo proto

⁵² Srov. Heinz DUCHHARDT, *Das diplomatische Abschiedsgeschenk*, Archiv für Kulturgeschichte 57, 1975, s. 345–362. K zacházení nizozemské republiky s diplomatickým darem (byť spíše na straně darujícího) srov. George SANDERS, *Het present van Staat. De gouden ketens, kettingen en medailles verleend door de Staten-Generaal, 1588–1795*, Hilversum 2013.

⁵³ Gadi ALGAZI, *Introduction. Doing Things with Gifts*, in: Gadi Algazi – Valentin Groebner – Bernhard Jussen (edd.), *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange*, Göttingen 2003, s. 9–27, zde s. 12.

třeba s minulostí „zúčtovat“ jiným způsobem, jímž se stalo právě spojení minulého (místodržitelského) režimu s morálně negativně konotovanou korupcí.⁵⁴ Postižení diplomatů v zahraničí touto instrukcí tak bylo spíše jakýmsi „vedlejší účinkem“ domácí antikorupční kampaně. Nová politická elita formulující systém „Skutečné svobody“ si sice byla vědoma, jak komplikovaný signál takové opatření do zahraničí vysílá, v dané situaci pro ni ale byla primární hlediska politiky domácí. Ani v tomto případě generální stavy navenek nejednaly z pohledu diplomatického úzu nekompetentně nebo ideologicky, pouze nadřadily aktuální vnitropolitický zájem reprezentaci Republiky směrem navenek, vůči diplomatické dvorské veřejnosti.

V rozporu s tradičním obrazem programově antimonarchické republiky je tedy obecně možné konstatovat, že v oblasti dvorské veřejnosti a diplomatického ceremoniálu se systematický či ideologicky motivovaný antimonarchismus výrazněji neprojevoval. Na legitimizační tlak vyplývající z role nového člena vysoce monarchicky definované dvorské veřejnosti generální stavy reagovaly velmi konzervativně a v některých aspektech vystupovaly právě z důvodu tohoto slabého postavení daleko rezolutněji než některé korunované hlavy dobové Evropy, jejichž status pochybnostem vystaven nebyl. Pozornost, která se v Haagu věnovala otázkám diplomatického ceremoniálu, byla plně srovnatelná s pozorností věnované jim u monarchických protějšků.

Generální stavy i jednotlivé provincie uměly ceremoniální informace dobře číst i jejich prostřednictvím komunikovat. Provincie Holland byla například v letech kolem vestfálského míru velmi efektivně schopna instrumentalizovat komunikační prostředky monarchické kultury k blokování zahraničně politických scénářů, se kterými nesouhlasila, jako bylo například užší spojení Republiky s braniborským kurfiřtem, u něhož se obávala opětovného zatažení do říšských otázek a možné další války. Kurfiřtova strategie snažící se využít k prosazení svých zájmů za jiných okolností jedny z nejvyšších ceremoniálních „karet“ – integrace do rodiny Oranžských a osobní přítomnosti – proti tomuto postupu Holandu k úspěchu nevedla.

„Monarchicky“ se v jistých aspektech choval i vnitřní ceremoniál. V mnoha procedurálních otázkách lze nalézt z monarchických dob přetrvávající precedenci provincie Gelderland, kterou bylo v běžném chodu byrokracie možné přeměnit ve výraznou výhodu. Právě ve vystupování Republiky směrem navenek se tento prvek projevoval velmi výrazně, neboť gelderlandští zástupci v generálních stavech disponovali monopolem na předsednictví vyjednávacích komisí a vedení diplomatických deputací do zahraničí. I ze strany braniborského kurfiřta se právě reorientace na tento prvek systému ukázala jako úspěšná. Co nebyla schopna prosadit prostá oranžská podpora a ceremoniální zbraně vysokého kalibru na poli „oficiální“ politi-

⁵⁴ Irena KOZMANOVÁ, *Anti-corruption discourse as a feature of political system change. The case of the Dutch Republic in 1650–1651*, *Littera Scripta* 9, 2016, s. 73–84.

ky (projekt aliance), byl schopný prosadit jeden gelderlandský šlechtic ve správný čas na správném místě byrokratického systému generálních stavů na poli „symbolické“ politiky (vytvoření umělého příbuzenství s kurfiřtem jako s aliancí srovnatelný signál směrem k dvorské veřejnosti). Jeho případ ukazuje, jak závislé bylo chování nizozemského politického systému směrem navenek na aktuální konstelaci – často například pouze na tom, která provincie zrovna v daném týdnu předsedala generálním stavům, zda se rozhodování zrovna „trefilo“ do krátké periody zasedání stavů některé z provincií nebo zda byl místodržitel přítomen v Haagu.

V případě zákazu diplomatických darů šlo dokonce o přímý důsledek vnitropolitické situace. Ani v tomto případě jednání porušující ustálená pravidla a komunikační normy dvorské veřejnosti nevycházelo z nevědomosti nebo dokonce ideologicky motivovaného úmyslu, ale bylo spíše vedlejším produktem normy, která byla vyhodnocena jako stěžejní pro přechod k novému režimu v Haagu.

Zatímco u monarchií je tak možné, když se mluví o chování států směrem navenek, používat stejný subjekt (jméno panovníka, název země) po dlouhá desetiletí, v nizozemském případě je třeba vždy mít na paměti, že věty s podmětem „Spojené nizozemské provincie“, popisující zahraničně politické akce, vzdálené od sebe třeba jen několik měsíců, včetně vystupování na fóru dvorské veřejnosti, mohou vždy znamenat aktéra jiného a jsou výsledkem komplikovaného vnitřního procesu. Rozhodování o vystupování na tomto fóru navíc podléhalo v rámci nizozemského systému částečně jiným pravidlům než například uzavírání smluv a další „tradiční“ zahraničně politické kroky (kde dominoval „federativní“ moment) a ze systémově i historicky daných důvodů v něm platila „monarchičtější“ pravidla. Proto mohlo být za určitých okolností pro zahraniční partnery výhodnější orientovat se právě na prosazení svých zájmů přes tyto kanály, podobnějším tomu, co odpovídalo jejich vlastnímu obrazu o světě.

Irena Kozmanová

„The honour and reputation of this state“

Dutch Republic in the forum of the „court public“ in the mid-17th century (Abstract)

The contribution analyses the performance of the Dutch Republic in the system of European „court public“ in the mid-17th century and the drafting of ceremonial-diplomatic policy by the States General as participating actors. It states that the Republic, in contrast to domestic political rhetoric, neither broke new ground nor behaved ideologically from the inside to the outside, as it aligned itself to the rules of monarchic society and strived for integration. It analyses two cases when the States General sent abroad a „negative“ signal that by all appearances broke the rules of diplomatic communication. It shows that this did not happen by accident, because of a lacking in competence or for ideological reasons. On the contrary – in the first case (the absence of a marriage gift for the Elector of Brandenburg) it was the intentional usage of the means of court communication in order to send out a clear signal to a foreign partner and his local followers by the province of Holland. In the second case (the ban on accepting diplomatic gifts) it is possible to interpret this alleged ceremonial faux-pas as a „by-product“ of a domestic development – its negative consequences for the image of the Republic abroad were well perceived, however taken into consideration.

KEY WORDS:

Dutch Republic; States General; court public; diplomatic history; diplomatic gift